

იოსებ არჩვაძე,

ეკონომიკის დოქტორი,
ქუთაისის უნივერსიტეტის პროფესორი

JOSEPH ARCHVADZE,

PhD in economics, Kutaisi Universiti,
Professor

ანოტაცია

მსოფლიოში ყველაზე მრავალრიცხოვანი ქვეყნის — ჩინეთის ხელმძღვანელობამ 1980-იანი წლების დასაწყისში შეიმუშავა ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობრივი რეგულირების სახელმწიფო სისტემური პოლიტიკა სახელწოდებით „ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვი“. ეს იყო თანამედროვე მსოფლიოში სახელმწიფოებრივ დონეზე დემოგრაფიული რეგულირების ყველაზე მსხვილმასშტაბიანი და ხანგრძლივი პროექტი, რომლის რეალიზაციამ 35 წელი გასტანა. ადმინისტრაციული და ეკონომიკური მეთოდების გამოყენებით მოხერხდა ჩინეთის მოსახლეობის უკონტროლო ზრდის შეჩერება, შობადობის დარეგულირება, ქორწინების საშუალო ასაკის საგრძნობი ამაღლება, მოსახლეობის საგანმანათლებლო-პიგიენური განათლების არსებითი ამაღლება, ქალთა ფართო ჩართულობა ეკონომიკაში. ამასთან, აღნიშნულ პროცესს თან მოჰყვა ისეთი ნეგატიური ფაქტორებიც, როგორებიცაა მოსახლეობის დაბერება, სამუშაო ძალის დეფიციტი, მოსახლეობის სქესთაშორისი რაოდენობრივი დისბალანსის, განსაკუთრებით ფერტილურ ასაკში, ზრდა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, 2015 წლის ოქტომბერში აღნიშნული პოლიტიკა დასრულებულად გამოცხადდა და ჩინეთი გადავიდა სოციალურ-დემოგრაფიული განვითარების გაცილებით ლიბერალურ მოდელზე.

საკვანძო სიტყვები: დემოგრაფია, დემოგრაფიული პოლიტიკა, დემოგრაფიული დაბერება, გვერდითი შობადობა, ქორწინება, მოსახლეობის ბუნებრივი მატება, მედიანური ასაკი

THE END OF CHINA'S ONE – CHILD POLICY

Abstract

The leaders of China, which represented the country with the largest population in the world, in early 1980s created a state systemic policy, which aimed to regulate the growth of the population of the country and the name of the policy was: One family-one child. This was in the modern world the biggest and the longest demographic regulation process on the state level, which realization continued 35 years. By using of administrative and economic methods, it was possible to stop the uncontrolled growth of china's population; it helped regulation of birthrate, growth of an average age for marriage, increase of educational-hygienic knowledge, women's broad involvement in economy. Although this process was followed by increase of negative factors, such as-population's aging, deficit of workforce, imbalance between the genders, especially in the fertile years.

Because of all these factors, the mentioned policy was declared finished in October 2015 and China was switched to more liberal model of social-demographic development.

Keywords: Demographics, Demographic Policy, Demographic aging, Scheduled Births, Natural population growth, The median age

2015 წლის ოქტომბერში გამართულმა ჩინეთის კომპარტიის მეხუთე პლენუმმა ოფიციალურად დაუსვა წერტილი საუკუნის მესამედზე მეტხნაინ დემოგრაფიულ პოლიტიკას სახელწოდებით — „ერთი ოჯახი — ერთი შვილი“¹. ამ პოლიტიკას საფუძველი დაედო 1979 წელს, რითაც არსებითად შეიცვალა ჩინეთში მანამდე არსებული სახელმწიფოს დემოგრაფიული კურსი. წინა მმართველის, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის დამაარსებლის მათ ძედუნის საყვარელი ლოზუნგი იყო: „ჩვენი ძალა სიმრავლეშია!“, რაც გულისხმობდა მეტ სამუშაო ძალას სოფლის მეურნეობასა და ინდუსტრიაში და მეტ ჯარისკაცს — ჩინეთის შეიარაღებულ ძალებში. ჩინეთის დიდი მესაჭე (როგორც თავმჯდომარე მათს მოიხსენიებდნენ მის სიცოცხლეში) ამბობდა, ადამიანთა სიმრავლეს ატომურ აფეთქებაზე მეტი ძალა აქვსო. ამ ლოზუნგის პრაქტიკულმა განხორციელებამ ჩინეთის მოსახლეობა გაზარდა 1950 წლის 540 მილიონიდან 1970 წლის 850 მილიონამდე და 940 მილიონამდე — 1976 წლისთვის. თუმცა მათ ძედუნის სიცოცხლის ბოლოსთვის ჩინეთის ხელისუფლებამ, ფაქტობრივად, სრულად გააცნობიერა ის საფრთხე, რაც ამ ქვეყანისთვის მოსახლეობის უკონტროლო და სწრაფი ზრდის შემდგომ გაგრძელებას შეეძლო მოეტანა. მოსახლეობის რიცხოვნობის მატება საჭიროებდა სულ უფრო მეტ მატერიალურ რესურსს და ძალისხმევას, რაც ეკონომიკურად დასუსტებული, „დიდი ნახტომისა“ და ათწლიანი „კულტურული რევოლუციის“ გადამტანი ქვეყნისთვის შეიძლებოდა, კიდევ უფრო სავალალო შედეგებით დასრულებულიყო. სუსტი ეკონომიკის მქონე სახელმწიფო ვერ მისცემდა საკუთარ თავს იმის ფუფუნების უფლებას, თითებს შორის ეცქირა ქვეყნის ისედაც უზარმაზარი მოსახლეობის უკონტროლო ზრდისთვის. თანაც, იმ დროისთვის მაღალ რეპროდუქციულ ასაკში იმყოფებოდა სწორედ ის თაობა, რომელიც 1950-1960-იან წლებში მათ ძედუნის ზემოხსენებული ლოზუნგის პერიოდში მოველინა ქვეყანას. ასეთი მკაცრი დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებას საფუძვლად კონკრეტული გათვლებიც ედო. - ჩინელი მათემატიკოსის სუნ ცზიანის გათვლებით, მკაცრი დემოგრაფიული პოლიტიკის გაუტარებლად ჩინეთის მოსახლეობა 2080 წლისთვის 4 მილიარდს მიაღწევდა. [6] შესაბამისად, ასეთი „დემოგრაფიული ბომბის“ კატასტროფული შედეგის თავიდან ასაც-

¹ ამ პერიოდის ჩინეთში დემოგრაფიული პოლიტიკის არაოფიციალური სლოგანი იყო: „იყოლიეთ ნაკლები შვილი და მეტი ღორი“ (?).

ილებლად საჭირო იყო შობადობის მკვეთრი შემცირება ერთ ბავშვამდე და ამ პოლიტიკის შენარჩუნება არანაკლებ 20-40 წლის განმავლობაში.

აქვე უნდა ითქვას, რომ ლოზუნგი „ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვი“ ცარიელ ნიადაგზე არ აღმოცენებულა. - დემოგრაფიული საფრთხის გაცნობიერება ჩინეთის ხელისუფლებამ ჯერ კიდევ მათ ძედუნის სიცოცხლეშივე შეძლო, თუმცა გატარებული შესაბამისი ზომები უფრო ზომიერი იყო. კერძოდ, ჯერ კიდევ 1970-იანი წლების დასაწყისში წამოწყებულ იქნა კამპანია ლოზუნგით: „გვიან — იშვიათად (ნაკლებად ხშირად) — ნაკლები“². ეს კამპანია რამდენიმე ასპექტს ითვალისწინებდა:

ჯერ ერთი, პროპაგანდა ეწეოდა დაგვიანებულ ქორწინებას — დაქორწინების სარეკომენდაციო მინიმალურ ასაკად მიჩნეული იყო 28 წელი — მამაკაცებისთვის და 25 წელი — ქალებისთვის (სოფელ ადგილებში, შესაბამისად, 25 წელი და 23 წელი) [1].

მეორე, ოჯახურ წევრებს სთავაზობდნენ, რომ პირველი და მეორე ბავშვის დაბადებას შორის პერიოდი ყოფილიყო არანაკლებ 4 წელი.

მესამე, ოჯახებს რეკომენდაცია ეძლეოდათ, ჰყოლოდათ: ქალაქად — არაუმეტეს ორი, ხოლო სოფლად — არაუმეტეს სამი ბავშვი. სააგიტაციო საშუალებები განუმარტავდნენ მოსახლეობას ამგვარი საოჯახო პოლიტიკის უპირატესობებზე, რესურსების ეკონომიასა და ბავშვთათვის უფრო მეტ შესაძლებლობებზე.

ამის გარდა, ადგილი ჰქონდა კონტრაცეპტივების უფასო დარიგებას და არასასურველი ფეხმძიმობის შეწყვეტას. 1971-2013 წლებში ჩინეთში ოფიციალურად იქნა გაკეთებული 336 მილიონი აბორტი და 222 მილიონი სტეროილიზაცია.[7]

მთლიანად, შესაბამისი დემოგრაფიული

² შობადობის რეგულირების სახელმწიფო პოლიტიკამ ჩინეთში, ფაქტობრივად, რამდენიმე ეტაპი გაიარა: პირველი ეტაპი - 1956-1958 წწ. — შრომითი მობილიზაცია ინდუსტრიალიზაციის უზრუნველსაყოფად.

მეორე ეტაპი - 1962-1966 წწ. ორიენტაცია შობადობის დაგეგმვაზე. მიმართული იყო ქალაქის მოსახლეობაში გვიანი ქორწინების, ოჯახის სულადობის შემცირებაზე, ინტერვალის ზრდაზე მშობიარობებს შორის, ჰქონდა სუსტი ეფექტი.

მესამე ეტაპი - 1971-1979 წწ. გატარდა მეტი ძალისხმევა და შედეგად უფრო თვალსაჩინო იყო. — ფართო გავრცელება ჰპოვეს აბორტებმა და კონტრაცეპტივებმა. ხელისუფლების მითითება მოსახლეობის დემოგრაფიულ ქვევზე თანდათან გამკაცრდა 1970-იანი წლების დასაწყისის მაქსიმუმ 3 ბავშვის ყოლიდან 1970-იანი წლების ბოლოსათვის მაქსიმუმ 1 ბავშვის ყოლიამდე.

პოლიტიკა „ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვი“ (1979-2015 წწ.) ფაქტობრივად, ჩინეთის დემოგრაფიული პოლიტიკის მეოთხე ეტაპი იყო.

პოლიტიკის გატარებაზე ჩინეთი ხარჯავდა ყოველწლიურად 11.2 მლრდ. აშშ დოლარზე მეტს, მათ შორის 32 სახეობის კონტრაქტივების დარიგებაზე XXI საუკუნის დასაწყისში ჩინეთი ყოველწლიურად ხარჯავდა 100 მლნ. აშშ დოლარზე მეტს.

დემოგრაფიული პოლიტიკაში ცვლილებები, რომლებიც ისტორიაში შევიდა სახელწოდებით „ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვი“, 1970-იანი წლების ბოლოს დენ სიაო პინის ეკონომიკური რეფორმების პარალელურად დაიწყო. გეგმური შობადობა სახელმწიფო პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს კომპონენტად იქცა. მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ 2000-იანი წლების დასაწყისში მოსახლეობის რაოდენობა უნდა დარჩენილიყო 20 წლის წინანდელის დონეზე, ხოლო თითო ბავშვი უნდა ყოფილიყო ქალაქად ოჯახების არანაკლებ 95 პროცენტში, ხოლო სოფლად — 90 პროცენტში [3; გვ. 119] დადგენილი წესის დარღვევას შეიძლება მოყოლოდა ადმინისტრაციული და მატერიალური პასუხისმგებლობა (პარტიიდან გარიცხვა, ჯარიმები „ჭარბი ბავშვებისთვის“, რომელთა მოცულობა „ურჩი მშობლის“ წლიურ შემოსავალს 4-8-ჯერ აღემატებოდა, საჯარო სამსახურის დაკარგვა და ა.შ.). ჯარიმის გადაუხდელობის შემთხვევაში, ბავშვი რჩებოდა ჩაწერისა და პრაქტიკულად ყველა სახის სოციალური გარანტიის გარეშე.

აღნიშნული პოლიტიკის ხაზით ფართო ხასიათი ჰქონდა ჩინეთში საქორწინო წვეილის წინასაქორწინო პროფილაქტიკურ საუბრებსა და სამედიცინო შემოწმებას.

სოფლად მცხოვრებლებს „შეუნარჩუნდათ“ უფლება, ჰყოლოდათ 2 ბავშვი (ისიც იმ შემთხვევაში, თუ პირველი შვილი გოგო იქნებოდა). ამასთან, ეს პოლიტიკა არ ეხებოდა ეროვნულ უმცირესობებს — 100 ათასამდე რიცხოვნობის მქონე ეროვნებებს შეზღუდვა საერთოდ არ ეხებოდათ, ხოლო სხვა, უფრო მრავალრიცხოვან ეროვნულ უმცირესობებს (ჩინეთში 56 ეროვნული უმცირესობაა, რომლებზეც მოდის, ჩინეთის მთელი მოსახლეობის 8.9 პროცენტი — „სულ რაღაც“ 122 მილიონი კაცი) შეეძლოთ ჰყოლოდათ 2-3 ბავშვი. ამის გარდა, 1987 წლიდან ტარდებოდა გარკვეული შემსუბუქებები ამ პოლიტიკის გატარებაში. მაგალითად, ზოგიერთ პროვინციაში ნებას რთავდნენ ოჯახს მეორე შვილიც ჰყოლოდა პირველი ბავშვის გარდაცვალების შემთხვევაში, აგრეთვე, თუკი ბავშვის მშობლები თავადაც დედისერთები ან შეზღუდული შესაძლებლობების საჯარო მოხელენი იყვნენ.

ამასთან, „მორჩილი“ და „დამჯერი“ ოჯახები სახელმწიფოსგან იღებდნენ დახმარებას... 5-დან 20 იუანამდე თვეში (0.8 -3.5 აშშ დოლარი).

აღნიშნული პოლიტიკის გატარების წყალობით შესაძლებელი გახდა ჩინეთში 1980 წლიდან 2015 წლამდე აეცილებინათ დაახლოებით 400 მილიონი ბავშვის (ზოგიერთი მეცნიერის პესიმისტური შეფასებით, ეს ციფრი 100 მილიონს არ აღემატება) დაბადება [1]. ამ ქვეყნის მოსახლეობა, მართალია, ამ პერიოდში მაინც გაიზარდა დაახლოებით 40 პროცენტით - 1373 მლნ.-მდე, მაგრამ ეს მაინც ორჯერ უფრო დაბალი ტემპია წინა 30-წლიან პერიოდთან (1950-1970-იანი წლები) შედარებით. შედარებისთვის: იმავე პერიოდში ინდოეთის მოსახლეობა, ფაქტობრივად, გაორმაგდა და ჩინეთის მოსახლეობის რიცხოვნობის 87 პროცენტი შეადგინა (1980 წელს — 61%). ამ პერიოდში შობადობის კოეფიციენტი ჩინეთში შემცირდა 18.5 პრომილედან 11.9 პრომილემდე, ხოლო ფერტილობის კოეფიციენტი — 2.75-დან 1.7-მდე [2].

პოლიტიკამ „ერთი ოჯახი — ერთი შვილი“ საგრძნობი შედეგი გამოიღო და 2011 წლისთვის მოსახლეობის წლიურმა მატებამ მხოლოდ 0.49 პროცენტი შეადგინა, რაც საშუალო მსოფლიო მაჩვენებელს (1.1%) ორჯერ და მეტად ჩამორჩება [4; 55]. აღნიშნული ინდიკატორით ჩინეთი მსოფლიოს 186 ქვეყნიდან მხოლოდ 151-ე ადგილზეა. ამ პოლიტიკის რეალიზაციის „წყალობით“ ოჯახებში ბავშვების რაოდენობა 1970 წლის 5.8 ბავშვიდან ³ 2013 წლისთვის 1.58-მდე შემცირდა. სხვადასხვა წყაროებით, ყოველწლიურად ჩინეთში კეთდებოდა 25 ათასი რეგისტრირებული აბორტი [8]. შობადობის წლიური მაჩვენებელი 2000 წლის 16.1 მილიონიდან 2014 წლისთვის შემცირდა 12.17 მილიონამდე.⁴ ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ 2025 წლისთვის ჩინეთი მიაღწევს მოსახლეობის ბუნებრივი მატების ნულოვან დონეს [7].

მიღებული შედეგი თვალსაჩინოა, თუმცა ამ პოლიტიკის ფასიც საკმაოდ მაღალია. ამჟამად 15 წლამდე ასაკის ყოველ 100 ბავშვზე 64 წელს გადაცილებული 165 მოხუცი მოდის. ფაქტობრივად, ბოლო წლებში „ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვი“ წინააღმდეგობაში მოვიდა სახელმწიფოს ძირეულ ინტერესებთან და სოციალური სტაბილურობის უზრუნველყ-

³ ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ამჟამინდელ თავმჯდომარეს სი ძინ პინს, რომელიც 1950 წელს დაიბადა, ყავს ორი უფროსი და ერთი უმცროსი ძმა.

⁴ 1970-იანი წლების პირველ ნახევარში ჩინეთის შობადობის საერთო წლიური მაჩვენებელი 25 მილიონს აღემატებოდა.

ოფის ამოცანებთან. ასეთ პოლიტიკას, გარდა მოსახლეობის დემოგრაფიული დაბერებისა, ნეგატიური სოციალური და ეკონომიკური თაიგული ახლავს თან.

ჯერ ერთი, ერთშვილიან ოჯახებში ბავშვი, როგორც თავად ჩინელები თვლიან, „პატარა იმპერატორად“ იქცა. უფროსი თაობის წარმომადგენლების მთელი ყურადღება მათზე იქნა კონცენტრირებული. მაგრამ ამჟამად, როდესაც პირველი თაობის ამ „პატარა იმპერატორების“ სიმწიფის წლები დადგა (30-35 წელი), მათ, ფაქტობრივად, უწევთ უფროსი თაობის რამდენიმე ადამიანის რჩენა. ერთ ახალგაზრდა წევილზე მოდის მათი მშობლების ორი წევილი, ხოლო ბებია-ბაბუის გათვალისწინებით, არც თუ იშვიათად, უფროსთა სამი-ოთხი წევილი. შესაბამისად, დედისერთებს უფროსი თაობის წარმომადგენლების დახმარება-შენახვა დედამამიშვილების „მეხილების“ გარეშე უწევთ. ეს — „უკეთეს შემთხვევაში“. საქმე იმაშია, რომ საქართველოსაგან განსხვავებით, სადაც საკენსიო ასაკის მოსახლეობის 93 პროცენტი ოჯახის სხვა, ახალგაზრდა თაობის წარმომადგენლებთან ერთად ცხოვრობენ, ჩინეთში 70 წელს გადაცილებულთა თითქმის მეხუთედი, ვინც 70 წელზე უფროსია, მარტო ცხოვრობენ [9]. მომავალში კი ასეთთა რიცხვი, სავარაუდოდ, კიდევ უფრო გაიზრდება. ამიტომ აღნიშნული კატეგორიის მოსახლეობისადმი უყურადღებობა, შესაბამისი მხარდაჭერის დეფიციტი ქმნის ამ კონტინგენტისთვის დეპუმანიზაციისა და დესოციალიზაციის ამკარა საფრთხეს, რის დაძლევაც „ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვის“ პოლიტიკის დასრულების გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა.

მეორეც, როდესაც ბავშვთა რაოდენობა ოჯახში ერთი ბავშვით შემოიფარგლა, ბევრმა ოჯახმა უპირატესობა ბიჭს მიანიჭა. და თუ საშუალოდ მსოფლიო პრაქტიკა აჩვენებს, რომ საშუალოდ 100 დაბადებულ გოგონაზე 106 ბიჭი მოდის, ჩინეთში ეს მაჩვენებელი 116-120-ის ფარგლებშია. ახალგაზრდა მშობლები ხშირად წვევებდნენ ფეხმძიმობას იმ შემთხვევაში, თუკი ცნობილი იყო, რომ გოგო უნდა დაბადებულიყო. გოგონაზე ფეხმძიმობის ხელოვნურმა შეწვევებმა იმდენად კატასტროფული მასშტაბები მიიღო, რომ ჩინეთის ხელისუფლება იძულებული გახდა, საკანონმდებლო დონეზე აეკრძალა ბავშვის სქესის წინასწარი დადგენის პროცედურების ჩატარება. მიუხედავად ამისა, 2014 წლისთვის ფერტილური ასაკის მამაკაცების რაოდენობა 25 მილიონით აღემატებოდა ფერტილური ასაკის ქალების

რაოდენობას. ამჟამად 1980 წლის შემდეგ დაბადებულ დასაქორწინებულ 100 ქალზე 136 დასაქორწინებელი ვაჭი მოდის [6].

მესამე. ამან გამოიწვია ჩინეთის მოსახლეობის მედიანური ასაკის სწრაფი ზრდა, რომელიც უკვე მნიშვნელოვნად აღემატება საშუალო მედიანურ მსოფლიო ასაკს და შეადგენს 36.8 წელს (სხვა წყაროებით — 37.5 წელს), მაშინ, როდესაც ინდოეთში, რომელიც სწრაფად უახლოვდება ჩინეთს მოსახლეობის რიცხოვნობით, მედიანური ასაკი მხოლოდ 27.3 წელია. თუ მედიანური ასაკი ჩინეთში 1970 წელს იყო 19.2 წელი, 1980 წელს — 21.7, 1990 — 24.7, 2000 — 29.8, 2010 — 35.2, 2015 — 37, 2080 წლისთვის, არსებული ტენდენციის შენარჩუნების პირობებში, 51.1 წელს მიაღწევს.⁵ 65 წელს გადაცილებულ პირთა რაოდენობა გაიზარდა 4%-დან 9%-მდე და 2050 წლისთვის, პროგნოზებით, უნდა მიაღწიოს 30%-ს.

მეოთხე, აღნიშნულ პერიოდში დემოგრაფიული დატვირთვა (15 წლამდე ბავშვებისა და 65 და მეტი წლის ადამიანების რიცხოვნობის თანაფარდობა 15-64 წლიანების რიცხოვნობასთან) შემცირდა 2.2-ჯერ — 1979 წლის 0.74-დან 2015 წლის 0.34-მდე. ამ ხნის განმავლობაში შრომის ბაზარი შეივსო იმ ქალებით, რომლებსაც აღარ უწევდათ მეორე და მომდევნო ბავშვების გაჩენა და მოვლა, მცირე ზომის ოჯახებს დიდ ოჯახებთან შედარებით ნაკლები ხარჯები და სოციალური დახმარება სჭირდებოდათ ბავშვთა აღზრდაზე, სწავლა-განათლებლასა და ჯანმრთელობაზე. შესაბამისად, საშუალო ძალის მიწოდება საკმაო ხანს შენარჩუნებული იყო მაღალ დონეზე და მისი ღირებულების ზრდის ამოცანა პრაქტიკულად არ იდგა. ამიტომ, „ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვის“ პოლიტიკა ამართლებდა თავის დანიშნულებას მანამდე, სანამ იგი ეკონომიკაში შობადობის მკვეთრი შემცირების პირობებში დამატებითი ან სტაბილური რაოდენობის საშუალო ძალის არსებობას უზრუნველყოფდა. მაგრამ ბოლო წლებში სიტუაცია არსებითად შეიცვალა. 2011 წლიდან ჩინეთში სისტემატიურად მცირდება შრომისუნარიანი ასაკის (15-64 წელი) მოსახლეობის აბსოლუტური რაოდენობა და წილი მთელ მოსახლეობაში. მარტო ბოლო ოთხ წელიწადში (2011-2014 წწ.)

⁵ ჩინეთის მოსახლეობის სწრაფ დაბერებაზე მეტყველებს შემდეგი მონაცემიც. კერძოდ, თუ 1970-იანი წლების დასაწყისში მედიანური ასაკი ჩინეთში აშშ-ის ანალოგიურ მაჩვენებელს 8.9 წლით ჩამორჩებოდა (შესაბამისად, 19.2 წელი და 28.1 წელი; 2015 წლისთვის სხვაობამ მხოლოდ 0.7 წელი შეადგინა (შესაბამისად, 37.0 წელი და 37.7 წელი). - იხ.: <http://www.statista.com/statistics/241494/median-age-of-the-us-population/>.

შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის წილი 0.9 პროცენტული პუნქტით შემცირდა. ფაქტია, რომ ხანდაზმული მოსახლეობის წილის ზრდა აუცილებლად გამოიწვევს ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის რიცხოვნობის შემდგომ შემცირებას და ეკონომიკური ზრდის ტემპების შენელებას. ამის კარგ მაგალითს იძლევა იაპონია, სადაც ხანდაზმული მოსახლეობის წილი უკვე 30 პროცენტია, მედიანური ასაკი 45 წელს უახლოვდება, ხოლო ეკონომიკის ზრდის საშუალო წლიური ტემპი 2000 წლის შემდეგ დროინდელ პერიოდში 0.8 პროცენტს არ აღემატება.

უნდა ითქვას, რომ მოსახლეობის დაბერებისა და ამასთან დაკავშირებული სხვა მზარდი სოციალური პრობლემების ნიშნები საკმაო ხნის განმავლობაში ვლინდებოდა, თუმცა ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპები იძლეოდა შესაძლებლობას მნიშვნელოვნად გადაეფარა, ასე ვთქვათ, „ჩაეხშო“ დემოგრაფიული პროცესების ნეგატიური სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები. ამასთან, აკრძალვის გაუქმებისგან ხელისუფლება ბოლო დრომდე თავს იმის გამოც იკავებდა, რომ კანონის დარღვევაზე არსებული ჯარიმების მოცულობა საგრძნობი წყარო იყო ადგილობრივი ბიუჯეტების შესავსებად. ყოველწლიურად მობილიზებული თანხა ჯარიმებიდან 33-35 მლრდ. იუანს (დაახლოებით 5.2-5.5 მლრდ აშშ დოლარს) შეადგენდა, რაც სახელმწიფოს მიერ დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებისთვის საჭირო სახსრების თითქმის ნახევარი იყო.

ეკონომიკური ზრდის ტემპების შემცირება, ჩინური იუანის წლევანდელი 2-პროცენტისანი და კიდევ უფრო მასშტაბური დეველუაციის საფრთხე გაისად [10] აიძულებს ჩინეთის ხელისუფლებას, გადასინჯოს სოციალურ-ეკონომიკური და დემოგრაფიული პოლიტიკის მთელი რიგი მიმართულებები და განაახლოს შესაბამისი ინსტრუმენტები.

ჩინეთის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ახალ მოდელზე გადასვლა გულისხმობს მეტ ლიბერალიზაციას ქვეყნის შიგნით და მეტ საერთაშორისო გახსნილობას. ამ კუთხით უნდა შევხედოთ ჩინეთის კომპარტიის ზემოხსენებული პლენუმის გადაწყვეტილებას

ბას მოხუცებულობის პენსიის ქვეყნის მთელ მოსახლეობაზე გავრცელების თაობაზე — მანამდე იგი მხოლოდ ქალაქის მაცხოვრებლებს მთელი მოსახლეობის მხოლოდ 55 პროცენტს ეხებოდა.⁶ ამის გარდა, ჩინეთის ხელისუფლებამ გადადგა ნაბიჯები მეტი საერთაშორისო გახსნილობისკენ და უცხოურ კაპიტალს ინვესტიციების განხორციელების ნება დართო ისეთ დარგებში, რომლებიც მანამდე მათთვის დახურული იყო (ელექტროენერგეტიკა, ნავთობისა და გაზის მრეწველობა, სამშენებლო, მათ შორის ინფრასტრუქტურის და მომსახურების სექტორები). საქმიანობის დახურული სფეროების რაოდენობა ჩინეთში ორჯერ და მეტად შემცირდა — 79-დან 38-მდე.

რაც შეეხება დემოგრაფიულ პოლიტიკაში ცვლილებებს, სავარაუდოდ, ჯარიმების სისტემა ზედმეტი ბავშვის ყოლაზე არ გაუქმდება, თუმცა ჯარიმების მთელი ტვირთი გადავა მეორედან მესამე ბავშვის ყოლაზე. ესაა, რომ სოციოლოგიური გამოკითხვებით, 30 წელზე ახალგაზრდა ჩინელთა ნახევარს უკვე თავად აღარ სურს ორ ბავშვზე მეტის ყოლა. ასე რომ, ნაკლები სავარაუდოა, რომ შობადობის კოეფიციენტი 2-ს მიაღწიოს — იგი კარგა ხნის განმავლობაში, ალბათ 2-ზე ნაკლები დარჩება. აქედან გამომდინარე, დემოგრაფიული ლიბერალიზაცია არ არის იმის გარანტი, რომ მოსახლეობის მატება მკვეთრად გაიზრდება. განათლების დონის ამაღლებამ, ცხოვრების წესის შეცვლამ, დაქორწინების ასაკის გადაწვევამ გამოიწვია ის, რომ ჩინელი ახალგაზრდობის დიდ ნაწილს აღარ სურს მრავალშვილიანი ოჯახი, რადგან ისინი უპირატესობას ანიჭებენ ცხოვრების ხარისხს (განათლება, ჯანმრთელობა, ბავშვთათვის კარგი საბავშვო ბაღი და ა.შ.), რაც პირდაპირ უკავშირდება ფინანსურ შესაძლებლობებს.

მიუხედავად იმისა, რომ პოლიტიკა „ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვი“, ფაქტობრივად, დასრულდა, მისი შედეგების სრული შეფასება ჯერ კიდევ დროის ამბავია. თუმცა უნდა ვაღიაროთ, რომ ამ პროგრამის, ისევე როგორც მთლიანობაში ჩინეთის განვითარების მაგისტრალური ხაზი განსაზღვრა ეკონომიკურმა რეფორმებმა, რეფორმებმა და ინვესტიციებმა განათლებისა და ჯანდაცვის სფეროებში,

⁶ 1990-იანი წლების დასაწყისში ჩამოყალიბებული წესით, დაქორავებული მუშების საპენსიო შენატანების 20 პროცენტს იხდიდნენ დამქორავებლები, 80 პროცენტს — დაქორავებულები. სოფლად მცხოვრებლების აბსოლუტური უმრავლესობა იყო თვითდასაქმებული და შესაბამისად, აღნიშნულ სქემაში ბევრი ვერ მოხვდა.

რომელთა შედეგადაც ამ ქვეყნის მთლიანი შიგა პროდუქტი 2015 წლისთვის 1980 წელთან შედარებით 27-ჯერ(!) გაიზარდა და ჩამორჩენილი სუსტად განვითარებული სახელმწიფოდან მსოფლიოს ყველაზე განვითარებული ეკონომიკის ქვეყნად გადაიქცა. მაგრამ, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ეკონომიკის აღნიშნული ზრდა ემთხვეოდა პერიოდს, როდესაც საზოგადოებაში მცირდებოდა ბავშვებისა და მოხუცების რაოდენობა. შენარჩუნდება თუ არა ეს პროცესი, როდესაც ჩინეთში დაიწება ბავშვებისა და მოხუცების რაოდენობისა და წილის ზრდა, ამას მომავალი გვიჩვენებს.

„ერთი ოჯახი — ერთი ბავშვის“ დე-

მოგრაფიული ეპოპეა ჩინეთში დასრულდა, თუმცა თავისი გრძელვადიანი შედეგებით იგი კიდევ დიდხანს დარჩება ამ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ პოლიტიკის განმსაზღვრელ ფაქტორად. ხოლო შენარჩუნდება თუ არა ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპი დემოგრაფიული პოლიტიკის შეცვლის, მეორე ბავშვის ყოლის ნებადართულობის, სამუშაო ძალის რიცხოვნობის შემცირებისა და გაძვირების პირობებში, ამას უკვე მომავალი გვიჩვენებს.

იეროგლიფური დამწერლობის მქონე დიდი ერი თავის თანამედროვე ისტორიის წერას აუჩქარებლად განაგრძობს...

ლიტერატურა:

1. 5 things to know about China's 1-child policy. – <http://www.cbc.ca/news/world/5-things-to-know-about-china-s-1-child-policy-1.3294335>
2. Alexa Olesen. Experts challenge China's 1-child population claim Associated Press / October 27, 2011
3. Population, Policy, and Politics: How Will History Judge China's One-Child Policy? Wang Feng Yong Cai Baochang Gu. – Population and Public Policy: Essays in Honour of Paul Demeny.
4. World Population Prospects The 2006 Revision Highlights. – http://www.un.org/esa/population/publications/wpp2006/WPP2006_Highlights_rev.pdf
5. Китайотказалсяотполитики«Однасемья—одинребенок». – 29.10.2016 Lenta.ru
6. Второйнелишний. Кчемуприведетотменаправила«однасемья—одинребенок»вКитае. - Lenta.ru 6.11.2015.
7. Детородныйордер. - <http://www.vademec.ru/magazines/article1786.html>
8. «Многиекитайцыобходилиэтотзаконспомощьюиностранцев». Коммерсант.ru 29.10.2015.
9. ЕвгенийАндреев, УдвоениеКитая: чемобернетсяотменаправила«однасемья - одинребенок». –rbk.ru, 12.11.2015
10. Юаньблизоккатастрофическомуобвалу. –«НезависимаяГазета», 10.11.2015.